

ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΑΣΙΔΙΑΡΗ ΠΟΙΟΣ;

ΤΟΝ ΦΑΣΙΣΜΟ ΤΣΑΚΙΖΟΥΝ ΑΓΩΝΕΣ ΛΑΪΚΟΙ!

Κώστας Παπαδάκης

1. Η ΔΙΑΤΑΞΗ ΠΟΥ ΨΗΦΙΣΤΗΚΕ

Δημοσιεύτηκε, τέθηκε σε ισχύ και πλέον αποτελεί νόμο του κράτους η πολυσυζητημένη διάταξη για τον αποκλεισμό του κόμματος Κασιδιάρη από τις προσεχείς εκλογές. Πρόκειται για το άρθρο **102 του ν. 5019/2023 (ΦΕΚ Α΄ 27/14.2.2023)**.

Σύμφωνα με αυτό:

ΜΕΡΟΣ ΣΤ΄ ΔΙΚΑΙΩΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΣΥΝΔΥΑΣΜΩΝ ΣΤΙΣ ΒΟΥΛΕΥΤΙΚΕΣ ΕΚΛΟΓΕΣ

Άρθρο 102

Δικαίωμα κατάρτισης συνδυασμών στις βουλευτικές εκλογές - Αντικατάσταση παρ. 1 άρθρου 32 Π.Δ. 26/2012

Η παρ. 1 του άρθρου 32 του Π.Δ. 26/2012 (Α΄ 57) αντικαθίσταται ως ακολούθως :

«1. Στις βουλευτικές εκλογές λαμβάνουν μέρος είτε συνδυασμοί υποψηφίων ενός μόνο κόμματος, είτε συνδυασμοί συνασπισμού περισσότερων του ενός συνεργαζόμενων κομμάτων, είτε συνασπισμοί ανεξάρτητων υποψηφίων, είτε μεμονωμένοι υποψήφιοι. Για την κατάρτιση συνδυασμού πρέπει να συντρέχουν σωρευτικά οι ακόλουθες προϋποθέσεις:

α) Το κόμμα να έχει ιδρυθεί νόμιμα.

β) Ο πρόεδρος, ο γενικός γραμματέας, τα μέλη της διοικούσας επιτροπής, ο νόμιμος

εκπρόσωπος και η πραγματική ηγεσία του κόμματος να μην έχουν καταδικασθεί σε οποιονδήποτε βαθμό σε κάθειρξη για τα αδικήματα των κεφαλαίων 1 - 6 του Δεύτερου Βιβλίου του Ποινικού Κώδικα, ή σε οποιαδήποτε ποινή για εγκλήματα του Στρατιωτικού Ποινικού Κώδικα που επισύρουν την ποινή της ισόβιας κάθειρξης. Η αποστέρηση του δικαιώματος κατάρτισης συνδυασμών, σύμφωνα με την παρούσα περίπτωση, ισχύει για τη χρονική διάρκεια της επιβληθείσας ποινής και υπολογίζεται από την επομένη της ημέρας της οριστικής καταδικαστικής απόφασης. Η έκτιση ή μη της ποινής ή η παραγραφή αυτής δεν ασκεί επιρροή στον υπολογισμό του ανωτέρω χρονικού διαστήματος. Στο πλαίσιο του παρόντος άρθρου, η πραγματική ηγεσία έχει την έννοια ότι πρόσωπο άλλο από εκείνο που κατέχει τυπικά θέση προέδρου, γενικού γραμματέα, μέλους της διοικούσας επιτροπής ή νομίμου εκπροσώπου με συγκεκριμένες πράξεις του εμφανίζεται να ασκεί διοίκηση του κόμματος, ή να έχει τοποθετήσει εικονική ηγεσία, ή να έχει τον ηγετικό πολιτικό ρόλο προς το εκλογικό σώμα.

γ) Η οργάνωση και η δράση του κόμματος να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Η κρίση περί του ότι η δράση του πολιτικού κόμματος δεν εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος δύναται να λάβει χώρα μόνο όταν υφίσταται καταδίκη σε οποιονδήποτε βαθμό υποψηφίων βουλευτών ή ιδρυτικών μελών ή διατελεσάντων προέδρων για τα αδικήματα των άρθρων 134, 187 και 187Α του Ποινικού Κώδικα.

Στην περίπτωση συνασπισμού κομμάτων οι ανωτέρω προϋποθέσεις πρέπει να συντρέχουν για καθένα από τα κόμματα που απαρτίζουν τον συνασπισμό.

Η συνδρομή των προϋποθέσεων της παρούσας ελέγχεται αυτεπαγγέλτως από το Α1 Τμήμα του Αρείου Πάγου. Προς υποβοήθηση της κρίσης του, δικαίωμα να υποβάλουν υπόμνημα με στοιχεία τεκμηρίωσης μέχρι τη λήξη της προθεσμίας της παρ. 1 του άρθρου 34, έχουν:

i) τα πολιτικά κόμματα και οι συνασπισμοί κομμάτων που έχουν εκλέξει αντιπροσώπους στη Βουλή των Ελλήνων στις τελευταίες γενικές βουλευτικές εκλογές από τους συνδυασμούς του ίδιου κόμματος ή συνασπισμού,

ii) τα πολιτικά κόμματα και οι συνασπισμοί, που έχουν εκλέξει αντιπροσώπους στις τελευταίες εκλογές για την ανάδειξη των Ελλήνων αντιπροσώπων στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο.

Το Α1 Τμήμα του Αρείου Πάγου σε περίπτωση αυτεπάγγελτου ελέγχου ή υποβολής υπομνημάτων με στοιχεία τεκμηρίωσης για τα οριζόμενα, καλεί με οποιονδήποτε πρόσφορο τρόπο το ελεγχόμενο κόμμα, να λάβει γνώση και να υποβάλει υπόμνημα με τις απόψεις του.».

2. ΒΑΣΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ - ΣΥΝΟΛΙΚΗ ΚΡΙΤΙΚΗ - ΑΝΤΙΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Όπως είναι γνωστό, η τελική διαμόρφωση της διάταξης που ψηφίστηκε οριστικοποιήθηκε την ίδια ημέρα συζήτησης και ψήφησης το (08.02.2023) ύστερα από διαδοχικές τροπολογίες της κυβέρνησης, οι οποίες κατατέθηκαν στη διάρκεια της συζήτησης μετέβαλαν σημαντικά το περιεχόμενο της και, ουσιαστικά, έκαναν δεκτές τις τροπολογίες των συνταγματολόγων.

Σε σχέση με τα κείμενα των τροπολογιών Ν.Δ. και ΣΥΡΙΖΑ που είχαν δημοσιοποιηθεί και συζητούνταν τις προηγούμενες ημέρες, το ψηφισθέν κείμενο είναι σαφώς βελτιωμένο, καθώς έχουν αφαιρεθεί πολλά στοιχεία που καθιστούσαν τη ρύθμιση αόριστη, αυθαίρετη και επικίνδυνη. Αλλά όχι όλα και σίγουρα όχι τα σημαντικότερα.

Συνεπώς η διάταξη δεν αποστερείται αντιδημοκρατικού χαρακτήρα, καθώς ούτε περιορίζεται στον αποκλεισμό από τις εκλογές και την πολιτική ζωή κομμάτων σε περιπτώσεις καταδίκης για εγκλήματα με ναζιστικό κίνητρο (δεν το αναφέρει καν), ούτε αποκλείει τις μικρές ποινές από τα κωλύματα υποψηφιότητας, ούτε Ας δούμε γιατί :

Οι κυριότερες επισημάνσεις στο κείμενο της διάταξης που ψηφίστηκε είναι οι εξής :

Η διάταξη καθιερώνει **τρεις προϋποθέσεις** για το επιτρεπτό της συμμετοχής συνδυασμών ενός η περισσότερων κομμάτων στις εκλογές :

α) Νόμιμη ίδρυση του κόμματος:

Η προϋπόθεση αυτή τίθεται προς το παρόν χωρίς συγκεκριμένη εξειδίκευση και όρους και χωρίς μεταβολή του ισχύοντος καθεστώτος ίδρυσης κομμάτων. Ωστόσο είναι προφανής η μελλοντική επίδραση σε περίπτωση συνδρομής μιας εκ των δύο επομένων προϋποθέσεων στη νομιμότητα της ίδρυσης του κόμματος που αφορούν. Ο δρόμος για την απαγόρευση κομμάτων ανοίγει.

β) Έλλειψη καταδίκης ηγετικών στελεχών του κόμματος για σειρά ποινικών αδικημάτων, όπως εκεί αναφέρονται, αλλιώς αποκλεισμός συγκεκριμένης χρονικής διάρκειας ισόχρονης με την επιβληθείσα ποινή.

γ) Η οργάνωση και η δράση του κόμματος να εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Για πρώτη φορά μεταφέρεται σε νομοθετικό κείμενο αυτούσιο μέρος από τη η διάταξη του άρθρου 29 παρ. 1 Σ. Ολόκληρη η διάταξη του άρθρου 29 παρ. 1 Σ (παρατίθεται για να αναδειχθούν οι στρεβλώσεις της) έχει ως εξής :

*“Έλληνες πολίτες που έχουν το εκλογικό δικαίωμα μπορούν ελεύθερα να ιδρύουν και να συμμετέχουν σε πολιτικά κόμματα, που η οργάνωση και η δράση τους **οφείλει να εξυπηρετεί** την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος”.*

Η διάταξη αυτή δεν αποκλείει ευθέως κόμματα από την πολιτική ζωή.

Καθιερώνει την υποχρέωση να εξυπηρετούν (“οφείλει να εξυπηρετεί”) την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος.

Δεν θέτει κριτήρια για την παραπάνω εξυπηρέτηση.

Καθιερώνει τα δικαιώματα συμμετοχής πολιτών και τα περιγράφει χωρίς να επεμβαίνει στον τρόπο λειτουργίας των κομμάτων.

Δεν περιέχει ρήτρα εξουσιοδότησης περιορισμού στον κοινό νομοθέτη, τη συνήθη φράση – κάτω βουλή κατά τον Μάρξ “όπως νόμος ορίζει” για την εξειδίκευση των κριτηρίων, ούτε όρων και προϋποθέσεων για τη σχετική κρίση.

Η διατύπωση “οφείλει να εξυπηρετεί” σημαίνει ότι ο συνταγματικός νομοθέτης δεν αναθέτει σε κανέναν άλλον πλην των ιδίων των κομμάτων την κρίση αν εξυπηρετούν το δημοκρατικό πολίτευμα.

Δεν τολμάει να διατυπώσει τη φράση “εξυπηρετούν” αντί της φράσης “οφείλουν να εξυπηρετούν”.

Εμπιστεύεται την εμπιστοσύνη του λαού στα κόμματα που μετέχει γιατί δεν τολμά να συγκρουσθεί με το μεταπολιτευτικό λαϊκό κίνημα.

Παραμένει απόλυτος στον αφηρημένο διακηρυκτικό της χαρακτήρα.

Αποτυπώνει ένα δικαίωμα καθολικό, απόλυτο και αναμφισβήτητο, αυτό της ελεύθερης

λειτουργίας των κομμάτων και αποτελεί κατάκτηση των μακρόχρονων λαϊκών αγώνων που κατέληξαν στη μεταπολιτευτική αυτή συνταγματική διάταξη που δεν αφήνει χώρο για ιδιώνυμα και απαγορεύσεις.

Τώρα, για πρώτη φορά στη μεταπολιτευτική ιστορία το δικαίωμα που καθιερώνει **η διάταξη αυτή του άρθρου 29 παρ. 1 Σ σχετικοποιείται**. Μετακινείται από το Σύνταγμα και εγκαθίσταται στο νομοθετικό στίβο, αποβάλλει το ρήμα “οφείλει”, αποκτά “τρέχον”, συγκεκριμένο, υποκειμενικό περιεχόμενο και καθίσταται αντισυνταγματικά και ανεπίτρεπτα αντικείμενο νομοθετικής ρύθμισης, όρων και προϋποθέσεων, που μπορούν να αλλάζουν ανάλογα με την εκάστοτε κοινοβουλευτική πλειοψηφία. Και επιπλέον εισάγεται στο παιχνίδι και η δικαστική εξουσία (η οποία ούτε εκλέγεται, ούτε ανακαλείται, ούτε ελέγχεται, ούτε λογοδοτεί, άρα η δημοκρατική της νομιμοποίηση δεν υφίσταται όπως σε μια κοινοβουλευτική πλειοψηφία, έστω και με καλπονοθευτικούς νόμους) με το ανώτατο όργανό της, τον Αρειο Πάγο στη θέση του κριτή για το ποιο κόμμα είναι ή όχι δημοκρατικό.

Και φυσικά η κρίση του Αρείου Πάγου ότι ένα κόμμα δεν εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος να μην άμεσα έχει ως έννομη συνέπεια μόνο τον αποκλεισμό του από τις προσεχείς εκλογές, αλλά κανείς δεν μπορεί να αποκλείσει τη “νομολογιακή” δυναμική της για οποιαδήποτε ευρύτερη μελλοντική συνέπεια.

Ανοίγει δρόμους για πολλές χρήσεις της. Μία εξόχως έγκυρη “αυθεντική” ad hoc και τόσο έντονα απαξιωτική κρίση του ανώτατου δικαστηρίου της χώρας ασφαλώς επηρεάζει την προσεχή άμεση ή και παρεμπόπτουσα διοικητική και δικαστική αντιμετώπιση του κόμματος και των μελών του και βέβαια παρέχει ώριμο έδαφος ρυθμιστέας ύλης στη νομοθετική εξουσία για διεύρυνση των περιορισμών.

3. ΕΠΙΜΕΡΟΥΣ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ- ΚΡΙΤΙΚΗ

1) Ούτε η περίπτωση β, η οποία ορίζει τα κριτήρια απαγόρευσης κατάρτισης συνδυασμού, ούτε η περίπτωση γ, που ορίζει τα ερμηνευτικά κριτήρια του «κόμματος που δεν εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος» αποκλείουν άμεσα μεμονωμένους υποψήφιους που έχουν καταδικαστεί από τη συμμετοχή σε συνδυασμούς.

Απλά απειλούν με αποκλεισμό τους συνδυασμούς που περιλαμβάνουν τέτοιους υποψήφιους η ηγετικά στελέχη ή ιδρυτικά μέλη η διατελέσαντες προέδρους.

2) Οι καταδικασμένοι υποψήφιοι για τα αδικήματα που αναφέρονται και στις δύο παραπάνω

περιπτώσεις δεν αποκλείονται ως ανεξάρτητοι μεμονωμένοι να συμμετάσχουν στις εκλογές.

Τα δύο αυτά χαρακτηριστικά οφείλονται προφανώς στην εκτίμηση ότι η ευθεία απαγόρευση της υποψηφιότητας μεμονωμένων υποψηφίων που έχουν καταδικασθεί, αλλά όχι αμετάκλητα αντίκειται ευθέως στην διάταξη του άρθρου 51 παρ. 2 του Συντάγματος, η οποία απαιτεί την συνδρομή αμετάκλητης καταδικαστικής απόφασης για την επιβολή οποιουδήποτε περιορισμού στο δικαίωμα εκλογής.

Προφανώς επελέγη αντί της παραβίασης του άρθρου 51 παρ. 2 η παραβίαση του άρθρου 29 παρ. 1 Σ. Το γιατί δεν είναι δύσκολο να εκτιμηθεί.

3) Τα κωλύματα για κατάρτιση συνδυασμών που απορρέουν από τις καταδίκες προσώπων της ηγεσίας του (περίπτωση α) δεν περιορίζονται μόνο στο άρθρο 187 ΠΚ, αλλά σε **πολλές δεκάδες αδικήματα** που αριθμούνται στα Κεφάλαια 1 έως 6 του 2ου Βιβλίου του Ποινικού Κώδικα (άρθρα 134 έως και 191Α, αλλά και σε **ολόκληρο τον Στρατιωτικό Ποινικό Κώδικα**, για την καταδίκη σε αδίκημα του οποίου μάλιστα είναι αρκετό να έχει επιβληθεί οποιαδήποτε ποινή, άρα και ποινή **φυλάκισης και όχι κατ' ανάγκη ποινή κάθειρξης**, όπως προβλέπεται για καταδίκες για αδικήματα του Ποινικού Κώδικα.

4) Όπως αναφέρθηκε ήδη, πουθενά **δεν γίνεται λόγος για ναζιστικό κίνητρο** ως αίτιο του εγκλήματος για το οποίο έχει εκδοθεί η διακωλυτική της νόμιμης κατάρτισης συνδυασμού προηγούμενη καταδικαστική απόφαση. Αρα η δυνατότητα απαγόρευσης είναι ανοιχτή για οποιονδήποτε.

5) Επιχειρείται κάπως η αποσαφήνιση της έννοιας της «**πραγματικής ηγεσίας του κόμματος**», αντί της πλήρους αοριστίας που υπήρχε στην αρχικά προτεινόμενη διάταξη, περιορίζοντας κάπως την αυθαιρεσία της υποκειμενικής κρίσης του Αρείου Πάγου. Παρ' όλ' αυτά, τόσο οι συγκεκριμένες πράξεις με τις οποίες εμφανίζεται να ασκεί διοίκηση του κόμματος, ή, πολύ περισσότερο, η τοποθέτηση εικονικής ηγεσίας ή η κατοχή του ηγετικού πολιτικού ρόλου προς το εκλογικό σώμα, αποτελούν αρκετά δυσερμήνευτες πράξεις και, συνεπώς, το περιθώριο αυθαίρετης, υποκειμενικής κρίσης περιορίζεται κάπως, αλλά σε καμία περίπτωση δεν εξαλείφεται.

6) Όσον αφορά το ερμηνευτικό κριτήριο της οργάνωσης και δράσης του κόμματος που εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του πολιτεύματος (περίπτωση γ), μετά από την υπόδειξη της επιστημονικής επιτροπής των συνταγματολόγων της Βουλής ότι θα πρέπει να ορίζεται από τον Άρειο Πάγο **πότε η δράση δεν εξυπηρετεί** την ελεύθερη λειτουργία και

όχι πότε την εξυπηρετεί, ούτως ώστε να οριοθετούνται οι εξαιρέσεις (το τι απαγορεύεται) και όχι ο κανόνας (το τι επιτρέπεται), το ερμηνευτικό κριτήριο της περίπτωσης αυτής, η οποία αποκτά θέση εκτελεστικού νόμου του άρθρου 21 του Συντάγματος, είναι πολύ ευρύτερο από τα παραπάνω, καθώς :

α) Στη θέση των προσώπων η συνδρομή κωλύματος στα οποία συνεπάγεται την κρίση ότι η δράση του πολιτικού κόμματος δεν εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία δεν περιλαμβάνεται καθόλου η τωρινή τους ηγεσία, αλλά οι **υποψήφιοι βουλευτές**.

Αποτελεί δευτερεύον ερμηνευτικό ζήτημα και μάλλον λυμένο προς την καταφατική κατεύθυνση εάν η παρουσία ενός και μόνο υποψήφιου βουλευτή δημιουργεί το κώλυμα αυτό, παρά ότι ο πληθυντικός γράφτηκε για να αποκαταστήσει γραμματικά πλήρως τη σχετική νομοθετική βούληση.

β) Η διάταξη αυτή περιλαμβάνει στα καταδικασθέντα πρόσωπα εξαιτίας των οποίων κρίνεται ότι το κόμμα που ανήκουν δεν υπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και τα **ιδρυτικά μέλη**. Προφανώς έστω και αν δεν είναι υποψήφιοι βουλευτές.

Αλλά χωρίς να διευκρινίζεται ο χρόνος κατά τον οποίον υπήρξαν ιδρυτικά μέλη και αν το κώλυμα αυτό ισχύει και στην περίπτωση που το καταδικασθέν ιδρυτικό μέλος έχει αποβάλει την ιδιότητα του ενεργού μέλους κατά τον χρόνο που κρίνεται η υποψηφιότητα του κόμματος, πράγμα το οποίο με τη σειρά του είναι αποδεικτικά δυσχερές.

γ) Η διάταξη αυτή περιλαμβάνει στα καταδικασθέντα πρόσωπα εξαιτίας των οποίων κρίνεται ότι το κόμμα που ανήκουν δεν υπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος και τους **διατελέσαντες προέδρους**. Προφανώς έστω και αν δεν είναι υποψήφιοι βουλευτές. Σε αντίθεση με τα ιδρυτικά μέλη, η χρήση της μετοχής αορίστου χρόνου περιλαμβάνει αναμφίβολα και τις περιπτώσεις κατά τις οποίες ο διατελέσας πρόεδρος έχει παύσει να είναι ενεργό μέλος ή υποψήφιος του κόμματος. Και μάλλον συμπαρασύρει σε ανάλογη ερμηνεία και τα πρώην ιδρυτικά μέλη.

δ) Θετικό στοιχείο στη διάταξη αυτή είναι ο **αποκλειστικός περιορισμός των ερμηνευτικών κριτηρίων** περί του ότι η δράση του πολιτικού κόμματος δεν εξυπηρετεί την ελεύθερη λειτουργία **μόνο όταν υφίσταται καταδίκη**, και άρα απαγορεύει στον Άρειο Πάγο να λαμβάνει υπόψη οποιοδήποτε άλλο κριτήριο, π.χ. πολιτικοϊδεολογικό κλπ.

ε) Η διάταξη αυτή περιορίζεται μόνο σε τρία αδικήματα, ΠΚ 134, 187 και 187Α Π.Κ. Αλλά

παρά τη στενότητά της σε σχέση με το εύρος των αδικημάτων της περίπτωσης (α) **επιβεβαιώνει τους φόβους, ανησυχίες και καταγγελίες** για ανοιχτή δυνατότητα εφαρμογής της θεωρίας των δύο άκρων, αφού αφενός είναι γνωστό ότι το ΠΚ 187Α εφαρμόζεται από τη δικαστική εξουσία μόνο στο «αριστερό άκρο», και αφετέρου διότι, όπως προαναφέρθηκε, δεν έχει τεθεί ως προϋπόθεση η καταδίκη σε κάποιο από τα αδικήματα αυτά με κίνητρο τη ναζιστική ιδεολογία διαπιστωμένη από τη δικαστική απόφαση.

στ) Η προβλεπόμενη καταδίκη ως κώλυμα δεν περιορίζεται μόνο σε ποινή κάθειρξης, αλλά αφήνει ανοιχτή τη δυνατότητα καταδίκης σε οποιαδήποτε **ποινή, άρα και φυλάκισης**, ενώ δεν εξαιρεί από το ρυθμιστικό του πεδίο τις διατάξεις των άρθρων 134, 187 και 187Α οι οποίες έχουν **πλημμεληματικό χαρακτήρα**. Συνεπώς, ισχύει όχι μόνο για πλημμελήματα, αλλά και για κακουργήματα.

ζ) Ισχύει όχι μόνο για ποινή κάθειρξης, αλλά ακόμα και για **μικρή ποινή φυλάκισης**.

η) Και ισχύει ανεξαρτήτως τυχόν αναστολής η αναστέλλουσας δύναμης ενδίκου μέσου της καταδικαστικής απόφασης.

θ) Σε αντίθεση με την περίπτωση της παραγράφου β, όπου το κώλυμα εξαιτίας της καταδίκης μέλους της ηγεσίας του κόμματος διαρκεί περιορισμένα όσο διαρκεί η ποινή που του έχει επιβληθεί, η διάταξη αυτή είναι ανοιχτή στο χρόνο και **ισχύει επ' άοριστον**.

ι) Η κρίση σχετικά με το αν συντρέχουν ή όχι η προϋποθέσεις της ψηφισθείσας διάταξης ελέγχεται αυτεπαγγέλτως από το Α1 Τμήμα του Αρείου Πάγου, άρα συνεπώς αυτό επιφορτίζεται με την υποχρέωση αναζήτησης καταδικαστικών αποφάσεων στα πρόσωπα υποψηφίων βουλευτών, ιδρυτικών μελών, διατελεσάντων προέδρων και μελών της διοίκησης κομμάτων του συνδυασμού που ζητά να λάβει μέρος στις εκλογές.

ια) Ο Άρειος Πάγος λαμβάνει υπόψη του όχι τους πάντες, αλλά μόνο το πολιτικά κόμματα και τους συνασπισμούς που έχουν εκλέξει αντιπροσώπους στις τελευταίες γενικές βουλευτικές εκλογές ή εκλογές ευρωπαϊκού κοινοβουλίου και εφαρμόζει το δικαίωμα προηγούμενης ακρόασης του ελεγχόμενου συνδυασμού, προκειμένου να λάβει γνώση και να υποβάλει υπόμνημα με τις απόψεις του.

4. ΤΕΛΙΚΗ ΑΠΟΤΙΜΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Α) ΟΙ ΔΥΝΑΜΕΙΣ ΤΗΣ ΕΞΟΥΣΙΑΣ...

Είναι προφανές ότι με την ουσιαστική και όχι μόνο νομοτεχνική επιλογή της διάταξης αυτής και του περιεχομένου της ο νομοθέτης παρέκαμψε το άρθρο 51 παρ. 2Σ., του οποίου η αντίθεση στην ευθεία απαγόρευση υποψηφιότητας μη αμετακλήτως καταδικασθέντος ήταν εμφανής και την πέρασε ως ερμηνεία του άρθρου 29 παρ. 1 του Συντάγματος και θέσπιση εκτελεστικού νόμου προς αυτό. Η αντισυνταγματικότητα του αποκλεισμού ενός μεμονωμένου υποψηφίου αντιμετωπίστηκε με τον αποκλεισμό ολοκλήρου του κόμματος εξ αιτίας του καταδικασθέντος υποψηφίου. Αλλά και η αντίθεση της διάταξης που θεσπίστηκε στο άρθρο 29 παρ. 1 Σ, το οποίο σχετικοποιεί και παραμορφώνει είναι επίσης εμφανής.

Μπορούσαν αντί να θεσπίσουν την περίπτωση (γ) να εντάξουν τις προϋποθέσεις της στην περίπτωση (β) χωρίς να θέσουν στην κλίση του Προκρούστη το άρθρο 29 παρ. 1 Σ.

Και πάλι η διάταξη δεν θα στερούνταν κινδύνων και ελαττωμάτων, εφόσον δεν περιοριζόταν σε αποκλεισμό εξαιτίας κακουργηματικής καταδίκης σε κάθειρξη χωρίς αναστολή και αναστέλλουσα δύναμη για αδικήματα που τελέστηκαν με κίνητρο τη ναζιστική ιδεολογία σύμφωνα με την καταδικαστική απόφαση, όπως είχαμε επισημάνει.

Αλλά τουλάχιστον δεν θα έθετε σε κίνδυνο το δικαίωμα ελεύθερης λειτουργίας των κομμάτων.

Ποια ήταν λοιπόν εν προκειμένω η “βούληση του νομοθέτη” ;

Η επιλογή αυτή έγινε γιατί δεν τους αρκεί ο αποκλεισμός του κόμματος Κασιδιάρη από τις προσεχείς εκλογές. Αυτό αποτελεί αναμφισβήτητα άμεσα επιτεύξιμο στόχο όχι βέβαια με πολιτικά κίνητρα, αλλά με δημοσκοπικά κριτήρια, της κυβέρνησης της Ν.Δ. όχι όμως τον μοναδικό. Ταυτόχρονα η επίκληση του στόχου αυτού αποτελεί και πρόσχημα για τη δημιουργία πεδίου μελλοντικών αποκλεισμών κομμάτων που η οργάνωση και η δράση του δεν εξυπηρετούν την καθεστωτική αντίληψη για την ελεύθερη λειτουργία του δημοκρατικού πολιτεύματος. Ο οπορτουνισμός, νομικός και πολιτικός με τον οποίο αντιμετώπισαν το ζήτημα αναδεικνύεται ανάγλυφα από τα Πρακτικά της συνεδρίασης της Ολομέλειας της Βουλής της 8/2/2023 όπου την αποκλειστική πολιτική εποπτεία της συζήτησης από πλευράς κυβέρνησης είχαν οι Βορίδης και Γεωργιάδης.

Η ανταλλαγή πυρών εφ’ όλης της ύλης μεταξύ ΝΔ και ΣΥΡΙΖΑ για το ποιος και πως βοήθησε τη Χ.Α. αλλά ταυτόχρονα και η δικομματική εξίσωση της 17Ν με τους ναζιστές στην πρόθεση αποκλεισμού από τις εκλογές, η αποκάλυπτη παραδοχή ότι επίτηδες η νομοθετική πρωτοβουλία πάρθηκε την τελευταία στιγμή και διάφορα ανιστόρητα όπως για το Ε.Α.Μ. και

τον χρόνο που γράφτηκε ο ύμνος του, καθιστούν ενδιαφέρουσα και αποκαλυπτική την ανάγνωσή τους. Οι εξουσίες ως γνωστόν δεν έχουν αρχές, έχουν μόνο συμφέροντα.

B) ...ΚΑΙ ΤΟ ΑΝΤΙΦΑΣΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

Όπως συχνά αναφέρεται, στο γήπεδο **αναμετρώνται δύο δυνάμεις**. Και το «γήπεδο» δεν είναι μόνο οι θεσμοί. Η κατάσταση στην κοινωνία δεν διαμορφώνεται μόνο από την συμπεριφορά των δυνάμεων της εξουσίας. Αυτές είναι ο ένας πόλος.

Ο άλλος πόλος είναι εκείνος που τις πολεμάει στους δρόμους, το κίνημα δηλαδή, για την υπεράσπιση των υλικών όρων διαβίωσης της κοινωνίας, των δικαιωμάτων και των ελευθεριών της, με τις καθημερινές μάχες που δίνει. Οι νόμοι καταργούνται στα πεζοδρόμια.

Το αντιφασιστικό κίνημα, αυτό που διαμόρφωσε και πέτυχε την κοινωνική και λαϊκή αξίωση να αποδοθεί επιτέλους δικαιοσύνη για την εγκληματική δράση της Χ.Α. και όχι μόνο των εκτελεστικών της οργάνων, καθώς και πολλές οργανώσεις της αριστεράς, **δεν γοητεύθηκαν από τις σειρήνες** της πολιτικής σκοπιμότητας. Όπως δεν γοητεύθηκαν ποτέ από τα άρθρα 187 και 187Α Π.Κ, που αμετακίνητη απαίτησή μας είναι να καταργηθούν, όπως και από τους προστατευόμενους μάρτυρες που αρνηθήκαμε να νομιμοποιήσουμε στη δίκη.

Χωρίς να εγκαταλείπουν τις αρχές τους έδωσαν τη μάχη και απέναντι σε αυτή τη νομοθετική ρύθμιση, δεν της προσέφεραν νομιμοποίηση, αλλά αντίθετα ανέδειξαν τη σκοπιμότητά της και επισήμαναν πολλές επικίνδυνες πλευρές των συζητούμενων τροπολογιών, που αν είχαν περάσει θα είχαν καταστήσει πολλαπλασίως χειρότερο και αντιδημοκρατικό το νομικό εγχείρημα συμβάλλοντας ευτυχώς στην απάλειψή τους. Τέτοιες ήταν η απεριόριστη εξουσία του Αρείου Πάγου να αποβάλει κόμματα από τις εκλογές ακόμα και χωρίς προηγούμενη καταδικαστική απόφαση, η πλήρης αοριστία της έννοιας της πραγματικής ηγεσίας και ο αποκλεισμός κομμάτων χωρίς καταδικαστική απόφαση, αλλά μόνο με πολιτικά και ιδεολογικά κριτήρια. Τίποτα δεν πάει χαμένο. Ακόμα υποδείξαμε ποιο θα μπορούσε να είναι το περιεχόμενο μιας νομοθετικής διάταξης που ως μόνο και ειλικρινή σκοπό θα είχε τον αποκλεισμό όσων καταδικάστηκαν για κακούργημα με ναζιστικό κίνητρο. Μένει παρακαταθήκη στο τι διεκδικεί το αντιφασιστικό κίνημα.

Κλείνοντας θα θυμίσουμε ξανά ότι ο φασισμός ως πολιτικοκοινωνικό ρεύμα δεν αντιμετώπιστηκε ποτέ ούτε από τα δικαστήρια, αυτά είναι αρμόδια αποκλειστικά για την αντιμετώπιση της εγκληματικής φασιστικής βίας την οποία απαιτούμε για την υπεράσπιση των δημοκρατικών δικαιωμάτων και ελευθεριών, ούτε από τους θεσμούς. Ούτε από την

κυβέρνηση και τις καθεστωτικές δυνάμεις, αλλά από τον οργανωμένο λαό. Αντιμετωπίστηκε και θα αντιμετωπίζεται στην κοινωνία και στον δρόμο. Ο αγώνας συνεχίζεται. Καμία ελευθερία στους εχθρούς της ελευθερίας. Όχι στη συμμετοχή των καταδικασθέντων για ναζιστικά εγκλήματα στις εκλογές. Αποζημιώσεις στα θύματα της ΧΑ και τις οικογένειές τους. Καμία ανοχή στη φασιστική, ρατσιστική και ναζιστική εγκληματική δράση και τη νομιμοποίησή της.

Αθήνα, 18.2.2023

Κώστας Παπαδάκης